

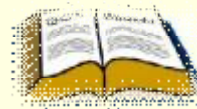

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Spôsobý hodnotenia úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti

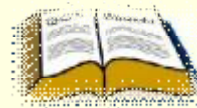
Hodnotenie

Prirodzenou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu je **hodnotenie procesov** a výsledkov práce žiakov.

Príprava spôsobov hodnotenia úspešnosti žiakov v čítaní s porozumením nadväzuje a logicky súvisí s predchádzajúcimi časťami plánovania, pretože vychádzame z toho, čo budeme hodnotiť (**výkon v súlade so vzdelávacím štandardom**) a podľa ktorých kritérií budeme hodnotiť (**očakávaná miera výkonu**).

V plánovaní **spôsobov hodnotenia** má uvažovať učiteľ nad otázkami:

- n *Ktorý druh hodnotenia použijem?*
- n *Ako zistím výkon žiaka?*
- n *Akou formou vyjadrím hodnotenie výkonu?*

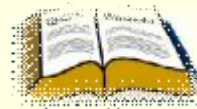

Hodnotenie

Priebežné hodnotenie výkonu žiaka, ktoré má spĺňať predovšetkým poznávaciu funkciu, a preto je založené na poskytovaní vecnej spätnej väzby žiakovi v ústnej alebo písomnej forme.

!!! Vyhýbame sa v nej emocionálnym výrokom a hodnoteniu celej osobnosti a zameriame sa na opis aktuálneho stavu vo výkone žiaka!!!.

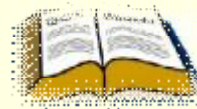
Záverečné hodnotenie má uzatvárať proces učenia sa žiaka, preto sa obvykle spája s tematickým či časovým celkom. Je vhodné a logické, ak učiteľ plánuje spôsoby hodnotenia úspešnosti žiaka v čítaní s porozumením na záver tematického celku a v súlade so ŠkVP. Priebežné a záverečné hodnotenie je jedným z druhov hodnotenia.

Spomedzi rôznych nástrojov sa v našej praxi aj na vyučovaní používajú najčastejšie **riadené ústne skúšanie, test a písomná práca.**

n**Ústnym skúšaním** je možné zistiť dvojaké schopnosti. Ak pri individuálnom skúšaní použijeme **známy text**, s ktorým sa žiak oboznámil na predchádzajúcich vyučovacích hodinách, učiteľ otázkami zistí len reprodukívne zručnosti.

Žiaci by preto mali dostať **neznámy text**, aby *prejavili dosiahnutú úroveň schopnosti spracovať informácie*, úroveň svojej čitateľskej gramotnosti. Vyžaduje si to však dostatok času, čo býva na jednej vyučovacej hodine problém.

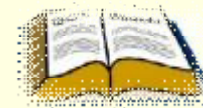

Vhodnejším nástrojom sa ukazuje **test**, pri ktorom má žiak viac času odpovedať na úlohy.

Aj rôzne formy testových úloh poskytujú priestor učiteľovi na zlepšovanie ich kvality a žiakovi zase možnosť **uplatnenia a rozvoja viacerých myšlienkových operácií**.

Test využívajú učitelia ako nástroj aj v priebežnom hodnotení, avšak v zmysle funkcie priebežného hodnotenia by mal ukázať žiakom, v čom sa má ešte zlepšovať.

Špecifické nástroje na zisťovanie porozumenia, ktoré uvádza Gavora (2003), môže učiteľ použiť bez ohľadu na obsah učiva a s ľubovoľným textom.

Uvádzame niekoľko príkladov:

Text s pomiešanými vetami je vhodnou metódou na zistenie medzivetného porozumenia. Žiak pracuje s textom, v ktorom sú vety s poprehadzovaným poradím a jeho úlohou je zoradiť vety podľa zmyslu. Metódu je vhodné použiť pri textoch, ktoré opisujú *dej* alebo *príčinno-následné vzťahy*. Hodnotí sa správne napojenie vety na predchádzajúcu vetu.

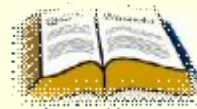

G-test

G-test meria jednoduché porozumenie medzivetných vzťahov. Každá položka sa skladá z vety a otázky, ktorá sa viaže na túto vetu. Ide o rýchlostný test, na ktorý majú žiaci pevne stanovený čas. Obsahuje veľký počet odpovedí, aby aj najrýchlejší žiaci mali dostatok položiek na odpovede. Obtiažnosť položiek postupne narastá, vety sú dlhšie a obsahujú viac odborných názvov.

Príklad položiek:

- n *Očami vnímame svetlo. Čím vnímame svetlo?.....*
- n *Okná prepúšťajú svetlo. Čo prepúšťajú okná?.....*
- n *Vtáky lietajú, chodia a niektoré vedia aj plávať. Čo vedia vtáky?.....*

Cloze test

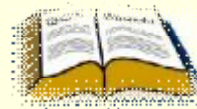
Cloze test sa dnes používa na meranie pochopenia vnútrovetných a medzivetných vzťahov. Pozostáva z textu, ktorý má vynechané každé n-té slovo.

Úlohou žiaka je chýbajúce slovo podľa významu doplniť. Vynechané slovo býva obyčajne každé piate, ale môže byť aj v rozmedzí od 5 – 11.

Text dosahuje dĺžku asi 350 slov, pričom úvodná a záverečná časť textu neobsahuje medzery, aby sa čitateľ zoznámil s kontextom.

Počet medzier je obyčajne 50. Hodnotí sa množstvo správne doplnených medzier.

Žiak vyplňa cloze test bez časového obmedzenia.

Cloze test

Postup vyhodnocovania cloze testu:

Spočítaj správne doplnené slová.

Úroveň porozumenia textu je takáto:

a) **Vysoká úroveň čítania:** 58 % a viac správne doplnených slov.

Žiak, ktorý číta na tejto úrovni, je schopný:

- n čítať text samostatne,
- n čítať text s porozumením,
- n môže pri čítaní pomáhať iným žiakom.

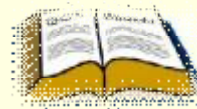
b) **Stredná úroveň čítania:** 44 % – 57 % správne doplnených slov.

- n Aby bol žiak schopný čítať text samostatne a s porozumením, potrebuje usmernenie zo strany učiteľa.

c) **Nízka úroveň čítania:** 43 % a menej správne doplnených slov.

Žiak nie je schopný čítať text samostatne a s porozumením.

Nevyhnutne potrebuje pomoc učiteľa.

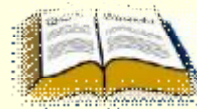

Metóda verifikácie viet meria hlbšie, nie povrchové porozumenie textu.

Vyžaduje od žiaka dôkladnú sémantickú analýzu prečítaného textu a ponúkaných odpovedí.

Žiak si prečíta obsahovo nenáročný, ale informačne nový text v rozsahu asi 12 viet.

Potom si prečíta 4 vety (vypracované odpovede), ktoré sa týkajú obsahu textu a stanoví, ktoré z ponúkaných odpovedí prinášajú informácie, ktoré sú v texte alebo z neho vyplývajú (*staré*) a ktoré z ponúkaných odpovedí obsahujú iné (*nové*) informácie, ktoré v texte nie sú.

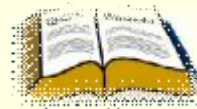
Zásady formulácie ponúkaných odpovedí:

- n jedna veta je originálna veta textu,
- n jedna veta je parafrázou originálnej vety,
- n jedna veta je formou veľmi podobná originálnej vete, ale má iný obsah,
- n jedna veta nemá k textu nijaký vzťah.

Pri tvorbe testu môže učiteľ využívať rôzne **formy testových úloh**, ktoré sa používajú v didaktickom teste.

Najčastejšie formy testových úloh:

- n ***Uzavreté úlohy***
- n ***Polootvorené úlohy***
- n ***Otvorené úlohy***

Uzavreté úlohy pri ktorých si testovaný žiak vyberá správnu odpoveď (odpovede) z ponúkaných možností.

Testové úlohy s alternatívami odpovedí:

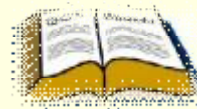
- a) s výberom správnej odpovede,
- b) s výberom správnej negatívnej odpovede (tvrdenia).

Testové úlohy zorad'ovacie (usporiadajúce) vyžadujú usporiadať skupinu prvkov podľa určitého princípu, napríklad podľa vzťahu väčší – menší, podľa logickej súvislosti, chronologicky a pod.

Prirad'ovacie úlohy sa skladajú zo zoznamu prvkov v dvoch stĺpcoch. Ku každej alternatíve v prvom stĺpci žiak priradí zodpovedajúcu alternatívu z druhého stĺpca.

Testové úlohy vyčleňovacie obsahujú skryté triedenie viacerých prvkov do dvoch skupín, z ktorých je jedna presne definovaná. Z množiny viacerých prvkov treba do nej zaradiť iba tie, ktoré patria do určenej skupiny. (napr.: Kreta, Rhodos, Krym, Malta)

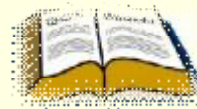

Polootvorené úlohy sú tie, v ktorých žiak dopĺňa neukončený text zadania, aby odpoveď skompletizoval.

Testové úlohy doplňovacie, v ktorých žiak doplní slovo, číslo alebo fakt, ktoré sú jednoznačne určené kontextom.

(napr.: Na Zemi sa nachádzajú ... Oceány.)

Testové úlohy s krátkou odpoveďou vyžadujú od žiaka vyjadriť odpoveď alebo riešenie jednou vetou alebo súvetím. Overuje sa nimi znalosť definícií, pravidiel, vysvetľujú sa vlastnosti javov, vymedzujú sa vzťahy medzi javmi a pod. Môžu vyžadovať stručnú formuláciu hodnotiaceho postoja, stručnú analýzu jazykového alebo literárneho javu.

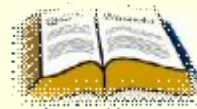
Otvorené úlohy sa niekedy nazývajú aj úlohy s dlhou štruktúrovanou odpoveďou.

Žiak má odpovedať kratším súvislým textom. Môže sa určiť povolený počet viet, alebo predpísaná osnova textu, alebo je odpoveď obmedzená povinnými pojmami či slovami.

Obmedzenia vedú k tomu, aby sa žiak neodchýlil od zámeru skúšky, hoci má pri formulácii odpovede voľnosť.

Na odpoveď sa v teste vymedzí dostatočne voľné miesto.

Na hodnotenie týchto úloh sa vzťahujú vopred pripravené kritériá.

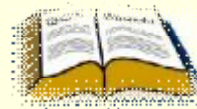

Učitelia slovenského jazyka a literatúry majú možnosť využiť vo väčšej miere ďalší nástroj, ktorým je *písomná slohová práca*.

Voľbou vhodného slohového útvaru a témy možno zistiť mieru výkonu žiaka v jeho schopnosti spracovať a použiť informácie z východiskového textu vo vlastnej produkcii, využívajúcej aj získané stylistické zručnosti.

Za vhodné považujeme v ZŠ a SŠ charakteristiku, umelecký opis, úvahu, referát, na overenie všetkých zručností v rámci čitateľskej gramotnosti.

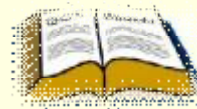
Súčasne ukazujú žiakom zmysel týchto zručností v tvorbe nových, vlastných informácií, ako prostriedok komunikácie a súčasť komunikačnej kompetencie.

*Pri plánovaní **foriem** hodnotenia sa učiteľ pripravuje na poskytovanie spätnej väzby, ktorá má byť formulovaná ako vecná informácia pre žiaka o splnení činnosti, o správnosti postupu, o príčinách neúspechu a pod. a využíva sa najmä v priebežnom hodnotení v procese učenia sa ako ústny alebo písomný komentár k práci žiaka.*

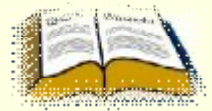
V praxi sa objavujú vyjadrenia, ktoré sú hodnotením celej osobnosti alebo neurčité, všeobecné výroky o riešení úloh, najmä na vyučovacej hodine (si šikovná, si perfektný, zaujímavá odpoveď a pod.).

Aby bola spätná väzba vecná, používame konkrétne kritériá, napríklad, myšlienka, ktorú si povedal, vyplýva z textu, tvoja odpoveď je neúplná, pretože si neuviedol dôkazy z textu a pod.

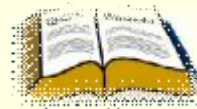
V hodnotení treba hodnotiť výstupy z učenia sa žiaka. Preto si učiteľ pripravuje *klasifikáciu* – kvantitatívne formy hodnotenia (známky, body, percentá, symbol), ale aj *slovné hodnotenie* – kvalitatívnu formu hodnotenia.

Dobre pripravené pedagogické hodnotenie umožňuje, že hodnotíme to, čo sme hodnotiť mali, to znamená, že naplánovaný produkt preukáže splnenie cieľov. V priebežnom a záverečnom hodnotení používame kritériá vyplývajúce z cieľa a forma hodnotenia vyjadruje zvládnutie požadovaných kritérií. Ak je medzi jednotlivými krokmi systému hodnotenia súlad, zhoda, vtedy je naše hodnotenie platné, správne, **validné**.

Prostriedky na sebahodnotenie žiakov

- n Prirodzenou a potrebnou súčasťou kompetencií žiaka je schopnosť sebahodnotenia, ktorá je špecifikovaná v obsahu kompetencií sociálnych a personálnych a kompetencií pracovných.
 - n Sebahodnotenie cielene formuje a zároveň využíva učiteľ aj v rozvoji čitateľskej gramotnosti žiakov. Efektívne a zmysluplné je vtedy, keď má učiteľ pripravené konkrétne prostriedky sebahodnotenia v dvoch oblastiach.
1. V prognózujúcom sebahodnotení ide o to, že žiak si vyberie činnosť podľa vlastných možností a schopností (počet úloh, poradie úloh, obťažnosť úloh, materiál, miesto, partnera).
 2. Na priebežné a záverečné sebahodnotenie pripraví učiteľ podmienky na sebakontrolu, ktoré umožnia odhaliť chyby v riešení, opravu a pod. Nato potrebuje žiak pomoc, oporu, vzor, napríklad pracovný list so sebakontrolou, v ktorom je uvedená úloha a správne riešenie

Okrem toho sa odporúča, aby mali žiaci možnosť vyjadriť názor na svoju prácu, svoje pocity, napríklad v *sebahodnotiacom liste*, v ktorom odpovedajú na otázky učiteľa.

Sebahodnotenie na záver témy:

Zhodnoť, ako sa zmenil tvoj pohľad na prebranú tému.

Použi skratky:

L +: rozumiem tomu teraz omnoho lepšie

L: rozumiem teraz o trošku lepšie

R: nič sa nezmenilo, rozumiem tomu stále rovnako

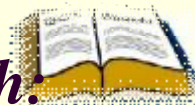
N: som teraz omnoho zmätenejší ako na začiatku

Sebahodnotenie na záver témy:

Téma (pojem, učivo, text a pod.):	Hodnotenie:
Vodstvo Slovenska	L
Rastlinstvo a živočíšstvo	L+
Obyvateľstvo	N

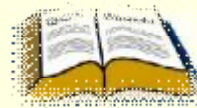
Opakované sebahodnotenie po určitých časových úsekoch.

Ako myslíš, že si schopný:	Dátum				
organizovať svoju prácu					
spolupracovať s ostatnými v skupine					
vyjadriť jasne svoje myšlienky v hovorenej reči					
vyjadriť jasne svoje myšlienky písomnou formou					
vyjadriť jasne svoje myšlienky písomnou formou					
čítať a porozumieť písaný text					
získavať informácie z filmov....					
brať do úvahy rozdielne názory					
vcítiť sa do situácie iného					

Zhodnoť svoju prácu a použi tieto čísla: 1 – veľmi dobre, 2 – celkom dobre, 3 – s ťažkosťami, 4 – skoro vôbec nie, 5 – netýka sa ma to.

Túto formu nástroja môžeme použiť so zameraním na sebahodnotenie žiaka v konkrétnych zručnostiach v čítaní s porozumením podľa výkonového štandardu.

Ďalšou formou sú hodnotiace aktivity, v ktorých žiak sformuluje odpovede na otázky:

- n *Čo som sa dnes naučil?*
- n *Čo sa mi páčilo?*
- n *Čo mohlo byť lepšie?*
- n *Čo ešte potrebujem?*

Pre žiaka bude prínosom, ak si svoje sebahodnotiace záznamy odkladá do svojho portfólia, aby s odstupom času videl, akú cestu má za sebou, čo zároveň prispieva k rozvoju sebaúcty, k úcte k svojej práci.

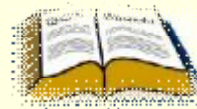
Spôsoby autoevalvácie učiteľa v rozvoji čitateľskej gramotnosti

Za dobrého učiteľa je považovaný v štátoch OECD okrem iného ten, ktorého charakterizuje v práci permanentná spätná väzba, reflexia, analýza a hodnotenie vlastnej práce a jej zefektívňovanie a optimalizácia (Turek, 2005).

Výsledky žiakov – úroveň splnenia výkonového štandardu, ktorý bol naplánovaný v ŠkVP. Učiteľ analyzuje výstupy žiakov a hodnotí výkon žiakov podľa pripravených kritérií.

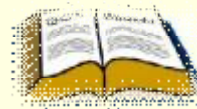
Nestačí však len štatisticky vyjadriť prospech, napríklad v didaktickom teste alebo písomnej práci, ale kvalitatívne analyzovať, čo z výkonového štandardu žiaci zvládli a v čom majú problémy.

Hodnotenie výsledkov si vyžaduje ich porovnanie s plánovanými cieľmi

Analyzovať znamená porovnať reálny stav so stavom plánovaným. Rozdiel medzi cieľným a skutočným stavom nám umožňuje hľadať príčiny a navrhovať zlepšenie výsledkov. Zlepšenie kvality výsledkov závisí aj od zlepšovania kvality procesov – metód a spôsobov práce.

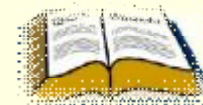
Praktickým zhrnutím analýzy výsledkov žiakov je vyvodenie silných a slabých stránok v dosiahnutých výkonoch, ktoré žiaci preukázali na výstupnom produkte.

Výpovede žiakov – vyjadrenie názorov žiakov, reflexia, hodnotenie a sebahodnotenie procesu a výsledkov učenia sa. Vhodnými prostriedkami na ich získanie sú *dotazníky*, ktoré sú publikované v odbornej literatúre, alebo ich zostaví sám učiteľ podľa požadovaných pravidiel.

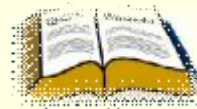
U žiakov môžeme zisťovať v oblasti čitateľskej gramotnosti názory:

- na texty v učebnici (zaujímavosť obsahu, primeranosť rozsahu, zrozumiteľnosť),
- na úlohy a otázky v učebnici (ich pomoc v tom, aby textu lepšie porozumel),
- na obľúbené literárne žánre,

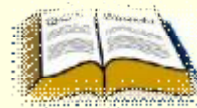

U žiakov môžeme zisťovať v oblasti čitateľskej gramotnosti názory:

- n • na zdroje textov (učebnica, kniha, časopis, počítač, internet),
- n • na úlohy k textu, ktoré pripravil učiteľ,
- n • na možnosť výberu textu na čítanie,
- n • na možnosť výberu úloh k textu,
- n • dostatok času na prácu s textom,
- n • na možnosť výberu spôsobu, ako riešiť úlohy k textu,
- n • na možnosť výberu spolužiakov na spoluprácu pri riešení úloh k textu,
- n • na zaužívaný charakter práce s textom (predvídanie obsahu, tvorba otázok k textu), vyjadrenie k obsahu textu),
- n • na obľúbené činnosti v práci s textom,
- n • na vyhovujúcu formu vyjadrenia sa k textu (ústna, písomná),
- n • na vyhovujúcu formu práce (samostatná alebo skupinová práca),
- n • na vyhovujúcu spôsob práce (výklad, rozhovor, riešenie úloh, diskusia, hry..),
- n • na spätnú väzbu a ocenenie učiteľa (čo zvládol/nezvládol, podpora, usmernenie),
- n • na ďalší vlastný rozvoj,
- n • na využitie čítania s porozumením na iných predmetoch,
- n • na vplyv čítania s porozumením na prospech a iné.

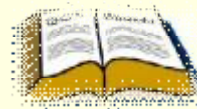

- n Vhodné sú aj **ankety, rozhovory** so žiakmi, hodnotiace záznamy žiakov a podobne. Výsledky zisťovania treba spracovať do záveru, aby bolo zrejmé, s čím boli žiaci spokojní a čo hodnotili negatívne.
- n Je zaujímavé aj porovnanie hodnotenia, ktoré spracoval učiteľ, s názormi žiakov a následná diskusia so žiakmi o tom, v čom sa v hodnotení zhodujú a v čom odlišujú.
- n Aj výpovede žiakov sú dôležitými podnetmi na zlepšenie kvality vyučovania.

Autodiagnostika

- n Má v súčasnej pedagogike zelenú, nie je však v bežnej praxi ešte rozšírená.
- n Vhodným nástrojom na jej realizáciu je *autodiagnostický dotazník*, v ktorom vyjadrí učiteľ svoje názory na vlastné realizované vyučovanie a môže ich potom porovnať s názormi žiakov.
- n Oblasti, v ktorých sa svojimi názormi žiaci a učiteľ zhodujú alebo sú blízke, sú podnetom na ďalšie skvalitňovanie vyučovania.

Pedagogické pozorovanie vyučovacieho procesu

- n **Pedagogické pozorovanie vyučovacieho procesu** hlavne spätná väzba od prítomného pedagóga je cennou informáciou pre učiteľa.
- n Okrem plánovaných hospitácií vedúcich pedagogických zamestnancov odporúčame pozvať kolegu na vyučovaciu hodinu, požiadať ho o spoluprácu pri skvalitňovaní vyučovania a určiť si po jeho reflexii a analýze hodiny oblasti, ktoré treba rozvíjať.
- n Zo získaných údajov, faktov a čiastkových záverov vyvodí učiteľ silné a slabé stránky zrealizovaného vyučovania, následne celkový záver (čo treba robiť inak) a na základe toho navrhne nové zámery – potrebné korekcie a zmeny na ďalšie obdobie. Zmeny sa môžu týkať cieľov, učiva, úloh, metód a prostriedkov, kritérií hodnotenia, času učenia sa a pod.
- n **Hodnotenie je teda na jednej strane záver istej etapy práce a súčasne začiatok novej etapy. Podstatou systematickej autoevalvácie je využitie údajov, faktov o vyučovaní, získaných konkrétnymi nástrojmi, na analýzu a zhodnotenie realizovaného vyučovania, ktoré sa stane východiskom na ďalšie plánovanie.**